ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Mikeše, Ph.D., a soudců JUDr. Michala Mazance a JUDr. Miloslava Výborného v právní věci žalobce: **Z. P.**, proti žalovanému: **Úřad práce ČR - krajská pobočka v Liberci**, se sídlem Dr. Milady Horákové 580/7, Liberec, o žalobě na ochranu proti nečinnosti žalovaného, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 20. 4. 2018, čj. 59 Ad 4/2018-6,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá**.

II. Žalobce **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

III. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení **nepřiznává**.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) se u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci (dále jen „krajský soud“) domáhal ochrany proti nečinnosti žalovaného, který nerozhodl o jeho žádosti na ustanovení právního zástupce z řad advokátů a podle něj se tak dopustil nečinnosti s vydáním tohoto správního rozhodnutí. V rámci tohoto řízení požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů. Uvedl, že soudu je známa jeho finanční situace z jeho úřední činnosti, ta se nijak nezměnila. K otázce ustanovení zástupce z řad advokátů stěžovatel konstatoval, že nezbytnost jeho právní ochrany nelze posuzovat podle schopnosti sepsat žalobu či jiné návrhy, a poukázal na specifičnost tohoto řízení týkajícího se dávek hmotné nouze. Ustanovení zástupce je podle stěžovatele projevem zachování práva na rovné postavení účastníků řízení, neboť žalovaný

je státním orgánem disponujícím odborným aparátem. Stěžovatel odkázal na judikaturu Nejvyššího správního soudu a nález Ústavního soudu, ze které dovozoval své právo na zajištění právní pomoci zástupce z řad advokátů pro řízení vedená z úřední moci úřadem práce.

[2] Krajský soud stěžovateli přiznal osvobození od soudních poplatků a současně zamítl jeho žádost o ustanovení zástupce z řad advokátů. Stěžovatel žije výhradně ze sociálních dávek a splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Návrhu na ustanovení zástupce však krajský soud nevyhověl, neboť ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně stěžovatelových práv. Krajský soud uvedl, že stěžovatel v minulosti opakovaně vystupoval před soudem v pozici účastníka nebo obecného zmocněnce. V některých řízeních úspěšně docílil zrušení napadeného správního rozhodnutí. Stěžovatel je tudíž dostatečně obeznámen s procesem kontroly správních aktů a s tím, jak vystupovat v řízení před soudem. Krajský soud nadto podotkl, že stěžovatel v žalobě řádně zformuloval své žalobní námitky a soud proto neměl důvod pochybovat o tom, že je způsobilý k obraně svých práv před soudem.

II. Obsah kasační stížnosti

[3] Proti usnesení podal stěžovatel kasační stížnost, ve které namítal, že mu bylo upřeno právo na spravedlivý proces podle čl. 36 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listiny“). S ohledem na svou tíživou finanční situaci nemá ani možnost se s advokátem poradit ohledně rozsahu a způsobu uplatňování ochrany svých práv. Účelnost a potřebnost právního zastoupení nelze dovozovat z úrovně právních znalostí, schopnosti podat žalobu nebo jiná podání k soudu, případně z jejich kvantity či kvality. I osoby s formálním právním vzděláním mají v určitých situacích právo na právní pomoc. Stěžovatel nadto stojí v řízení proti specializovanému orgánu, který disponuje odborným zázemím a neomezenými možnostmi vedení řízení. Namítal, že krajský soud ve svém rozsudku, i Nejvyšší správní soud v rozsudcích ze dne 4. 4. 2018, čj. 10 As 75/2018-17, a ze dne 24. 5. 2018, čj. 7 As 181/2018-14, pochybily, pokud odvíjely nezbytnost ustanovení zástupce z řad advokátů od schopností účastníka řízení a poukazoval na popření principu rovnosti účastníků řízení. Stěžovatel konečně nesouhlasil ani s poukazem krajského soudu na to, že může požádat o poskytnutí bezplatných právních služeb či služeb za sníženou odměnu Českou advokátní komoru. To je možné pouze v případech, kdy účastník řízení nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem. Stěžovatel však uzavřel, že podmínky pro ustanovení advokáta soudem splňuje.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[4] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána včas, jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná, a dle usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, čj. 1 As 196/2014-19, č. 3271/2015 Sb. NSS, nepodléhá povinnosti zaplatit soudní poplatek a není požadováno splnění povinnosti zastoupení advokátem dle § 105 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Poté přezkoumal napadené usnesení krajského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), ověřil při tom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami,

k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti, a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

[5] Podle § 35 odst. 9 s. ř. s. může být navrhovateli ustanoven zástupce z řad advokát tehdy, (i) jsou-li u navrhovatele předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a (ii) je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv. V případě stěžovatele byla první podmínka splněna, sporné tedy je, zda byla splněna podmínka druhá.

[6] Nejvyšší správní soud uvádí, že skutkově i právně obdobnou věcí ohledně téhož stěžovatele se již zabýval ve svých rozsudcích sp. zn. 10 As 75/2018 a sp. zn. 7 As 181/2018, na které stěžovatel ostatně poukazuje. Otázkou potřeby ustanovení právního zástupce účastníku řízení se Nejvyšší správní soud zabýval také v rozsudcích ze dne 3. 4. 2013, čj. 6 As 23/2013-9, a ze dne 13. 5. 2016, čj. 6 As 84/2016-12. V nyní projednávaném případě soud neshledal žádné důvody pro odchýlení se od již zaujatého názoru.

[7] Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Toto právo zesiluje, jde-li v řízení o uplatnění jiného základního práva (čl. 30 odst. 1 Listiny). Zajištěním právní pomoci se realizuje materiální rovnost účastníků. Právo je zaručeno bez omezujících podmínek, právní pomoc musí být dostupná i těm, kteří si ji nejsou s to opatřit smluvně. Judikatura při rozhodování o návrhu na ustanovení zástupce požaduje po soudech komplexní posouzení konkrétních skutkových okolností dané kauzy. Kritériem může být např. vzdělání a zkušenosti účastníka, jeho profese, důležitost sporu pro účastníka, složitost sporu, schopnost argumentace ve sporu, složitost dokazování, emoční účast ve sporu vylučující efektivní obhajobu atd. (srov. rozsudky sp. zn. 6 As 23/2013, body 6-9, nebo sp. zn. 6 As 84/2016, body 13-17).

[8] Obligatorní zastoupení advokátem zákon předpokládá u typově složitých či právně náročných podání, resp. řízení. Typicky se jedná o mimořádné opravné prostředky jako je dovolání, kasační stížnost směřující k meritornímu posouzení věci, nebo případy tzv. nutné obhajoby v trestním řízení. V ostatních věcech zákonodárce předpokládá, že pokud je účastník schopen hájit svá práva sám, zástupce nezbytně nepotřebuje. S ohledem na § 35 odst. 9 s. ř. s. a na nutnost splnění dvou kumulativních podmínek pro možnost ustanovení zástupce je zřejmé, že úmyslem zákonodárce nebylo přiznat právo na ustanovení právního zástupce každému, kdo o to požádá, jak tvrdí stěžovatel. V opačném případě by zákonodárce spojoval možnost ustanovení zástupce pouze se splněním podmínek pro osvobození od soudních poplatků a nikoliv též s nezbytností ochrany práv účastníka.

[9] Tím však stěžovateli není nijak upíráno jeho právo na právní pomoc. Na základě § 35 odst. 2 s. ř. s. může být účastník zastoupen advokátem, popřípadě jinou osobou, která vykonává specializované právní poradenství podle zvláštních zákonů, týká-li se návrh oboru činnosti v nich uvedených. I práva znalý účastník se může radit s libovolným advokátem, případně se od něj nechat zastupovat před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Zda tak účastník učiní, je ponecháno zcela na jeho vůli, což ostatně plyne i z nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2007, sp. zn. II. ÚS 187/06, na který stěžovatel poukazoval. Avšak ustanoven mu může být advokát pouze za splnění i druhé zákonné podmínky, tedy je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 10 As 75/2018 a sp. zn. 7 As 181/2018 jsou tudíž zcela v souladu s výše uvedeným nálezem Ústavního soudu. Ostatně jak sám Ústavní soud v nálezu ze dne 4. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 684/05 uvádí, pokud obecné soudy shledají, že ustanovení zástupce není třeba k ochraně práv účastníků, nelze jim z pohledu ústavnosti ničeho vytknout. K obdobným závěrům viz také například usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 2479/15, ve kterém Ústavní soud konstatoval: *„…soudce bude moci zástupce ustanovit pouze tehdy, bude-li to nezbytně třeba k ochraně zájmů účastníka. Pojem nezbytnosti je přitom třeba vykládat tak, že jde o situace, v nichž je konkrétními okolnostmi odůvodněn závěr, že bez zastoupení by účastníkovi řízení mohla vzniknout nikoli nezanedbatelná újma, přičemž se jedná pouze o benefit poskytnutý účastníkům soudních řízení ze strany státu. 10. V této souvislosti Ústavní soud také zdůrazňuje, že již dříve judikoval, že není porušením práva na právní pomoc zakotveného v čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny, zamítne-li soud žádost účastníka řízení o ustanovení zástupce, pokud bylo řádně soudem shledáno a odůvodněno, že pro takové ustanovení zástupce nejsou splněny podmínky …“*

[10] Krajský soud dospěl k závěru, že zastoupení není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele, jelikož je sám schopen se kvalifikovaně hájit a zajistit si náležitou obranu svých práv v řízení. S poukazem na opakované, a mnohdy úspěšné, vystupování stěžovatele před krajským soudem (např. v řízení sp. zn. 59 Ad 8/2014) je zřejmé, že je dostatečně obeznámen s procesem soudní kontroly aktů orgánů veřejné správy a s tím, jak v řízení před soudem vystupovat. Nejvyšší správní soud souhlasí se závěry krajského soudu a dodává, že tuto skutečnost ostatně opět potvrdil formulací nyní projednávané kasační stížnosti, z jejíž kvality je zřejmá dostatečná erudice stěžovatele k samostatné obraně jeho práv. Je jistě paradoxní, že čím lépe stěžovatel argumentuje ve prospěch vyhovění své žádosti, tím více se vyhovění této žádosti vzdaluje. To je však pouze důsledkem toho, že účelem ustanovení zástupce je především zajištění efektivní ochrany práv účastníka řízení, a proto, pokud je účastník schopen si tuto ochranu zajistit sám (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2004, čj. 4 As 21/2004-64 a rozsudek ze dne 19. 10. 2006, čj. 6 Azs 306/2005-66) a nevylučují-li to jiné okolnosti, jako například přílišná emoční účast ve sporu, vyhovění návrhu na přiznání zástupce z řad advokátu není třeba. Právě o takovou situaci se jedná v případě stěžovatele. Krajský soud nepochybil, pokud stěžovateli zástupce neustanovil.

[11] Nejvyšší správní soud se proto ztotožnil s krajským soudem, že v posuzovaném případě není splněna druhá podmínka § 35 odst. 9 s. ř. s., tedy nezbytnost ustanovení zástupce k ochraně práv stěžovatele.

[12] V závěru kasační stížnosti stěžovatel polemizuje s odkazem krajského soudu na možnost přidělení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, a to proto, že podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle svého názoru splňuje. K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že daná část odůvodnění krajského soudu je řečena jen na okraj a soud pouze reagoval na tvrzení stěžovatele obsažené v podání ze dne 17. 4. 2018 (č. l. 4-5 spisu krajského soudu), že má právo také na ustanovení právního zástupce z řad advokátů pro řízení před Úřadem práce. Nejednalo se proto o součást vlastního posouzení návrhu na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě, a proto pro posouzení kasační stížnosti není relevantní.

IV. Závěr a náklady řízení

[13] Z výše uvedených důvodů Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji podle § 110 odst. 1 věty poslední s. ř. s. zamítl.

[14] Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o § 60 odst. 1 větu první s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel, který neměl v tomto soudním řízení úspěch, nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovanému žádné náklady nevznikly. Z uvedených důvodů soud rozhodl, že žádnému z účastníků se právo na náhradu nákladů řízení nepřiznává.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 17. července 2018

JUDr. Petr Mikeš, Ph.D.
předseda senátu